

GIYA NGA MGA PRINSIPYO MAHITUNGOD SA INTERNAL NGA PAGBAKWIT

Pasiunang Pulong

Among gihubad sa Cebuano ang dokumentong *_Guiding Principles on Internal Displacement_* nga unang giila sa Tinipong Kanasuran niadtong 1998, tungod kay usa kini ka mahinungdanong lakang sa pagpanalipod ug pag-amping sa katungod sa internal nga mga bakwit sa tibuok kalibutan.

Ang katungod nga mapanalipdan batok sa pinugos o tinuyo nga pagpabakwit, sa pagdawat sa makitawhanong hinabang, nga mapanalipdan sa panahon sa pagbakwit ug luwas nga makabalik sa pinuy-anan o makabalhin maoy mga mahinungdanong tawhanong katungod nga angay tahuron aron mapatigbabaw ug mapalambo ang dignidad sa mga bakwit.

Sa Pilipinas, ang pagpabakwit ug mga pag-antus nga bunga niini, ingon man ang mga paglapas, kawalay pagpakabana o paghikaw sa mga batakang tawhanong katungod--sibil, pulitikanhon, ekonomikanhon, sosyal o kultural sa mga biktima maoy mga rason ngano nga kinahanglang hatagan kini sa dihadihang pagtagad.

Kining maong paghubad usa ka hiniusang paningkamot sa Ecumenical Commission for Displaced Families and Communities (ECDFC), sa United Nations Information Center (UNIC) ug sa United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) sa tumong nga maabot ang tanan nga, sa bisan unsang paagi, nalambigit sa mga insidente sa internal nga pagpabakwit (sama sa mga pangulo sa kagamhanan, magbabalaod, mga grupo nga misalmot sa mga armadong panagsangka ug pagsulod sa kayutaan, ug non-government organizations). Hinaut nga kitang tanan makat-on o makapahimulos niining maong dokumento.

Isip tubag sa awthag sa UN Commission on Human Rights sa pagpalambo sa usa ka haom nga gambalay sa pagpanalipod ug pagtabang sa mga bakwit sulod sa usa ka nasod, ang Representante sa Kalihim-Heneral sa mga Internal nga mga Bakwit nagmugna niining Giya nga mga Prinsipyo Mahitungod sa Internal nga Pagpabakwit tinambayayongan sa mga batid sa balaod sa kalibutan ug sa pagtambag sa mga ahensya sa Tinipong Kanasuran ug uban pang organisasyon,

internasyonal ug rehiyonal, panggobyerno o di-panggobyerno. Ang Giya nga mga Prinsipyo gisumitir sa representante ngadto sa Commission on Human Rights atol sa ika-54 nga tigum niini.

(UN document E/CN.4/1998/53/Add.2)

GIYA NGA MGA PRINSIPYO MAHITUNGOD SA INTERNAL NGA PAGBAKWIT

Pasiuna: Gilapdon ug Tumong

1. Kining maong Giya ang motubag sa mga panginahanglan sa mga tawong biktima sa internal nga pagpabakwit sa nagkadaiyang dapit sa kalibutan. Giila niini ang mga katungod ug garantiya nga mahinungdanon alang sa pagpanalipod sa mga tawo gikan sa pinugos nga pagpabakwit, ingon man ang pagpanalipod ug pag-abag kanila sa panahon sa pagbakwit ug sa ila unyang pagbalik o pagbalhin.

2. Alang sa mobasa niining maong Giya, ang internal nga mga bakwit mao kadtong mga tawo o grupo sa mga tawo nga napugos o gikinahanglang mopalayo o mobiya sa ilang mga balay o dapit nga gipuy-an tungod sa o di ba aron sa paglikay sa mga epekto sa armadong panag-away ug mga sitwasyon diin kuyanap ang kagubot, mga paglapas sa tawhanong katungod o gumikan sa kalamidad nga mugna sa kinaiyahan o sa tawo. Kinahanglan nga sila wa pa makagawas sa mga giilang nasudnong utlanan.

3. Kining maong Giya nagsalamin ug nahisubay sa internasyonal nga mga balaod sa tawhanong katungod ug mga balaod nga makitawhanon. Naghatag kini og giya sa:

a) Representante sa Kalihim-Heneral alang sa mga tawo nga biktima sa internal nga pagpabakwit ug sa pagtuman sa iyang mando;

b) Kagamhanan, kun nag-atubang kini sa suliran sa internal nga pagpabakwit;

c) Uban pang nga awtoridad, grupo o tawo nga may kalambigitan sa mga bakwit sulod sa usa ka nasod; ug

d) Panggobyerno ug dili panggobyerno nga mga organisasyon, kun ang hisgutanan mao ang internal nga pagpabakwit.

4. Kining maong Giya angay nga masabwag ug maggamit sa labing lapad nga paagi.

SEKSYON I- Kinatibuk-ang Prinsipyo

Prinsipyo 1

1. Ang mga bakwit kinahanglang makatagamtam, sa kinatibuk-an, sa mga katungod ug kagawasan ilawom sa internasyonal ug lokal nga mga balaod nga susama sa matagamtam sa uban pang mga tawo sa ilang kaugalingong nasod. Kinahanglang dili

sila mababagan sa pagtagamtam sa maong mga katungod ug kagawasan tungod lang kay sila internal nga mga bakwit.

2. Kining maong Giya wala magpinig sa indibidwal nga kriminal nga responsibilidad ubos sa internasyonal nga balaod, sama sa sa pagpuo sa kaliwat, mga krimen batok sa katawhan ug mga krimen sa gyera.

Prinsipyo 2

1. Kining maong Giya pagasundon sa tanang awtoridad, grupo ug mga tawo, bisan unsa man ang ilang legal nga kahimtang ug ipahamtang nga walay pagpinig. Ang pagsunod niining maong Giya kinahanglang dili makatandog sa legal nga kahimtang sa bisan unsang awtoridad, grupo ug nalambigit nga mga tawo.

2. Kining maong Giya dili pagaisipon nga mipugong, mibag-o o midaut sa mga probisyon sa bisan unsang internasyonal nga tawhanong katungod o instrumento sa internasyonal nga makitawhanong balaod nga gihatag ngadto sa mga tawo ubos sa lokal nga pamalaod. Ingon man, kining maong Giya wa maglakip sa katungod sa pagpangayo ug pagtagamtam sa asylum sa ubang nasod.

Prinsipyo 3

1. Ang mga nasudnong awtoridad dunay nag-unang kaakohan ug responsibilidad sa paghatag og proteksyon ug makitawhanong hinabang ngadto sa internal nga mga bakwit ubos sa ilang teritoryo.

2. Ang internal nga mga bakwit dunay katungod sa pagpangayo ug pagdawat og proteksyon ug makitawhanong tabang gikan niining maong mga awtoridad. Kinahanglan nga dili sila gukdon o silotan tungod sa paghimo sa maong hangyo.

Prinsipyo 4

1. Kining maong Giya kinahanglang ipatuman nga walay pagpinig sa kaliwat, kolor, babaye man o lalaki, sinultihan, relihiyon o pagtoo, pulitikal o uban pang opinyon, nasudnon, lumad o katilingbanong kagikan, legal o katilingbanong kahimtang, edad, pagkabaldado, kabtangan, adlaw nga natawhan, o sa bisan unsang susamang sumbanan.

2. Dunay internal nga mga bakwit, sama sa mga bata, labina kadtong walay mga kauban, mga mabdos, inahan nga dunay mga bata, mga babaye nga maoy gisaligan sa pamilya, mga tawo nga dunay mga depekto ug mga tigulang, nga kinahanglang hatagan sa proteksyon ug tabang base sa ilang kahimtang, ingon man sa pagtambal nga nagkonsiderar sa ilang espesyal nga panginahanglan.

SEKSYON II- Mga Prinsipyo Kalambigit sa Proteksyon

Batok sa Pagpabakwit

Prinsipyo 5

Tanang mga awtoridad ug mga naglihok sa internasyonal nga ang-ang kinahanglang motahod ug mosiguro sa pagtahod sa ilang mga obligasyon ubos sa internasyonal nga mga balaod, lakip na ang mga tawhanong katungod ug makitawhanong balaod, sa tanang panahon, aron mapugngan ug malikayan ang mga kahimtang nga moresulta sa pagpamakwit.

Prinsipyo 6

1. Ang matag tawo dunay katungod nga mapanalipdan batok sa pinugos nga pagpabakwit gikan sa ilang pinuy-anan o dapit nga kanunay giestaran.
2. Ang pagdili sa pinugos nga pagpabakwit naglakip sa pagbakwit:
 - a) Nga gibase sa mga palisiya sa paglahilahi sa kaliwat (apartheid), pagpuo sa kaliwat (ethnic cleansing), o susamang buhat nga nagtumong nga/ o moresulta sa pag-usab sa lumad, relihiyoso o pangkaliwat nga komposisyon sa mga apektadong populasyon;
 - b) Ubos sa kahimtang sa armadong panagbangi, gawas kun kini naglambigit sa siguridad sa mga apektadong sibilyan o tungod sa dili malikayang hinungdang militar;
 - c) Sa kahimtang nga mugna sa dinagkong proyekto sa kalamboan, kun ang pagtukod niini dili bug-at ug mahinungdanon alang sa publiko.
 - d) Sa mga kaso sa kalamidad, gawas kun ang kaluwasan ug panglawas sa mga apektado nagkinahanglan nga pabakwiton sila;
 - e) Kun kini gigamit isip kolektibo nga silot.
3. Ang panahon sa pagpabakwith kinahanglang dili motaas pa kaysa gikinahanglan.

Prinsipyo 7

1. Sa dili pa mohimo og desisyon kabahin sa pagpabakwit, ang mga nahitungdang awtoridad kinahanglang mosiguro nga ang tanang posibleng alternatibo gitun-an aron malikayan ang pagpabakwit. Kun wala nay alternatibo, tanang pamaagi kinahanglang buhaton aron mapamenos ang pagpabakwit ug ang epekto niini.
2. Ang mga awtoridad nga nagdumala sa maong pagpabakwit kinahanglang mosiguro, kutob sa makaya, nga haom nga akomodasyon ang ihatag ngadto sa mga bakwit, nga ang maong pagbakwit himoon ubos sa maayong kahimtang sa siguridad, pagkaon, panglawas ug hinlo nga palibot, ug nga ang mga sakop sa usa ka pamilya dili mabulagbulag. Kun ang pagbakwit mahitabo sa kahimtang gawas sa emerhensya nga ang-ang sa armadong panagsangka o kalamidad, ang mosunod nga mga garantiya gikinahanglang subayon:

- a) Usa ka tataw nga desisyon kinahanglang himoon sa usa ka awtoridad sa estado nga gihatagan og gahum sa balaod sa pagmando sa maong mga lakang;
- b) Igo-igo nga mga pamaagi ang kinahanglang himoon aron pagsiguro nga ang mga gipabakwit hingpit nga mahibalo sa mga rason ug sa pamaagi sa ilang pagbakwit, ug kun mahimo, sa bayad ug lugar nga kabalhinan;
- c) Kinahanglang pangayo-on ang gawasnon ug amgo nga pag-uyon sa mga bakwit;
- d) Ang nahitungdang awtoridad kinahanglang maningkamot nga makasalmot ang mga apektado, labi na ang mga babaye, sa pagplano ug pagdumala sa ilang balhinang lugar;
- e) Ang mga lakang sa pagpatuman sa balaod, kun kini gikinahanglan, angayang himoon sa mga takos nga legal nga awtoridad;
- g) Ang katungod sa pagpangita sa epektibo nga solusyon, lakip na ang pagrebyu sa maong mga hukom sa tukma nga mga awtoridad sa hustisya, kinahanglang tahuron.

Prinsipyo 8

Ang pagpabakwit kinahanglang dili ipatuman sa paagi nga makalapas kini sa katungod nga mabuhi, dignidad, kagawasan ug siguridad sa mga naapektuhan.

Prinsipyo 9

Ang mga estado gihatagan sa partikular nga obligasyon sa pagpanalipod batok sa pagpabakwit sa mga lumad, mga minorya, mag-uuma, tagabukid ug uban pang mga grupo nga adunay espesyal nga kalambigitan sa yuta.

SEKSYON III- Mga Prinsipyo Mahitungod sa

Proteksyon sa Panahon sa Pagbakwit

Prinsipyo 10

1. Matag tawo dunay natural nga katungod nga mabuhi, ug kini kinahanglang panalipdan sa balaod. Walay si bisan kinsa nga basta-basta na lang hikawan nga mabuhi. Ang internal nga mga bakwit kinahanglang panalipdan batok sa :

- a) Pagpuo sa kaliwat;
- b) Murder;
- c) Pagpatay nga way paghusay; ug

d) Pinugos nga pagkawala, lakip na ang pagdagit o ang tinago nga pagpriso, nga mohulga o mosangpot sa kamatayon.

Ang pagpanghulga ug ang pagsulsol aron himoon ang gibatbat na nga mga buhat hugot nga gidili.

2. Ang pag-atake o uban pang buhat sa kagubot batok sa mga internal nga bakwit nga dili na buot o wala na mosalmot sa mga panagsangka gidili sa tanang panahon. Ang mga internal nga mga bakwit kinahanglang panalipdan, labi na batok sa:

a) Direkta ug pinasagad nga pagpangatake o uban pang buhat sa kagubot, lakip na ang pagtumbok og mga dapit diin gitugot ang pagpangatake sa mga sibilyan;

b) Pagpagutom isip usa ka paagi sa pakig-away;

c) Paggamit kanila aron panalipdan gikan sa pagpangatake ang tinguhang militar o aron himoong taming, pagpabor o pagbabag sa operasyong militar;

d) Pag-atake batok sa ilang kampo o gibalhinan;ug

e) Paggamit sa mga mina.

Prinsipyo 11

1. Matag tawo adunay katungod sa dignidad ug sa panglawas, panghunahuna ug moral nga kaligdong.

2. Ang internal nga mga bakwit, gipugngan man o wala ang ilang kagawasan, kinahanglang mapanalipan ilabina batok sa:

a) Panglugos, paghiwahiwa sa lawas, pagpa-antos, bangis, dili makitawhanon o makauuwaw nga pagtratar o pagkastigo, ug uban pang pagpasipala sa ilang personal nga dignidad, sama sa pagpasipala tungod sa ilang pagkalalaki o pagkababaye, pinugos nga prostitusyon, ug uban pang porma sa dili-disente nga pagpangatake;

b) Pagpangulipon o bisan unsang bag-ong porma sa kaulipnan, sama sa pabaligya ngadto sa kaminyoon , pagpahimulos sa iyang pakababaye o pagkalalaki, o pinugos nga pagpatrabaho sa mga kabataan, ug

c) Mga buhat sa kabangis nga gihimo aron pagsabwag sa kahadlok sa han-ay sa internal nga mga bakwit.

Ang pagpanghulga ug ang pagsulsol aron himoon ang bisan unsa sa nahisgutan na nga buhat hugot nga gidili.

Prinsipyo 12

1. Matag tawo dunay katungod sa kagawasan ug kasegurohan sa iyang pagkatawo. Walay si bisan kinsa ang ipailawom sa dili makatarunganong pagdakop o pagbilanggo.
2. Aron mapatuman ang maong mga katungod sa internal mga bakwit, kinahanglang dili sila isulod o bilanguon sa kampo. Ug kun tungod sa dili mapugngan nga sirkumstansya ang pagpasulod sa kampo o pagbilanggo gikinahanglan na kaayo, dili kini angay nga molungtad labaw kay sa gitakda sa kahimtang.
3. Ang internal nga mga bakwit kinahanglang panalipdan batok sa pinili nga pagdakop o pagbilanggo nga bunga sa ilang paglalin.
4. Sa bisan unsang paghitabo, ang mga bakwit dili angayang himoong hostage.

Prinsipyo 13

1. Ang mga batang bakwit dili mahimong paapilon o pugson o tugotan sa pagsalmot sa mga pakigsangka.
2. Ang mga internal nga bakwit kinahanglang panalipdan batok sa pinili nga pagpasulod sa armadong kusog o grupo nga bunga sa ilang paglalin. Sa partikular, bisan unsang bangis, dili makitawhanon o makauuwaw nga buhat nga magpugos sa pagpasunod o pagkastigo sa mga dili mosunod sa mando sa pagpasakop ginadili sa tanang panahon.

Prinsipyo 14

1. Matag internal nga bakwit dunay katungod sa gawasnon nga paglihok ug kagawasan sa pagpili sa ilang pinuy-anan.
2. Sa partikular, ang mga internal nga bakwit dunay katungod sa paglihok nga gawasnon sulod ug gawas sa mga kampo o sa ubang gipuy-an.

Prinsipyo 15

Ang mga internal nga bakwit adunay:

- a) Katungod sa pagpangita og kaluwasan sa ubang bahin sa nasud;
- b) Katungod sa pagbiya sa ilang nasud;
- c) Katungod sa pagpangita ug kapasilongan sa ubang nasod;
- d) Katungod nga mapanalipdan batok sa pugsanong pagpabalik o pagpapuyo sa bisan asang lugar diin ang ilang kinabuhi, kaluwasan, kagawasan ug panglawas nameligro.

Prinsipyo 16

1. Tanang internal nga mga bakwit dunay katungod nga mahibalo sa gidangatan ug nahimutangan sa mga nawalang kabanay.
2. Ang nahitungdang mga awtoridad kinahanglang maningkamot nga makahibawo sa gidangatan ug nahimutangan sa internal nga mga bakwit nga gitahong nawala, ug moabag sa mga nahitungdang internasyonal nga organisasyon nga nagpatuman niining maong tahas. Kinahanglan nilang pahibaw-on ang labing duol nga kaliwat mahitungod sa dagan sa imbestigasyon ug masultihan sila sa resulta niini.
3. Ang nahitungdang mga awtoridad kinahanglang maningkamot sa pagkolekta ug pag-ila sa lawas sa mga namatay, paglikay nga kini madaut o mawataswatas ug pagsiguro nga ang maong lawas mauli ngadto sa labing duol nga kaliwat o di ba mahatagan sa tarong nga lubong.
4. Ang mga lubnganan sa internal nga mga bakwit kinahanglang panalipdan o tahoron sa tanang panahon. Ang internal nga mga bakwit dunay katungod makaduol sa lubnganan sa ilang namatay nga kabanay.

Prinsipyo 17

1. Matag tawo dunay katungod nga tahuron ang iyang pangpamilyang kinabuhi.
2. Aron mapatuman ang maong katungod alang sa internal nga mga bakwit, kinahanglang tugotan ang mga sakop sa pamilya nga magkuyog.
3. Ang mga pamilya nga nagkabuwagbuwag resulta sa paglalin kinahanglang magka-uban pagusab sa labing daling panahon. Tanang haom nga paagi kinahanglang himoon aron mapadali ang panag-uban pag-usab sa maong mga pamilya, labi na kun nalambigit ang mga bata. Ang responsableng mga awtoridad kinahanglang mohatag og giya sa mga pangutana nga ipasupot sa mga sakop sa pamilya sa nawala ug modasig ug mobulig sa lihok sa mga makitawhanong organisasyon nga naglihok aron mahiusa pagbalik ang mga pamilya.
4. Ang mga sakop sa mga pamilya sa internal nga mga bakwit kang kansang personal nga kagawasan gipig-otan tungod sa pagkatanggong o pagkapriso sa mga kampo duna gihapoy katungod nga magkuyog.

Prinsipyo 18

1. Tanang internal nga mga bakwit dunay katungod sa igo-igong kahimtang sa panginabuhi.
2. Sa minimum, sa bisan unsang sirkumstansya, ug sa walay pagpinig, ang may katakos nga awtoridad kinahanglang mohatag sa internal nga mga bakwit sa luwas nga pag-angkon sa:

- a) Gikinahanglang pagkaon ug limpyo nga tubig imnonon;
- b) Kapuy-an ug pabalay;
- c) Haom nga mga sapot; ug
- d) Gikinahanglang serbisyo medikal ug kahinlo

3. Espesyal nga mga paningkamot kinahanglang himoon aron maseguro ang hingpit nga pagsalmot sa kababayan-an sa pagplano ug sa pag-apod-apod sa mga gikinahanglang suplay.

Prinsipyo 19

1. Tanan nga internal nga mga bakwit nga samdan ug masakiton ingon man ang mga baldado angayang makadawat, kutob sa makaya ug sa walay paglangan, sa pag-atimang medikal ug gikinahanglang pagtagad, nga way pagpinig, sa bisan unsang hinungdan gawas sa medikal nga basihanan. Kun kinahanglan, ang internal nga mga bakwit kinahanglang adunay kahigayonan nga makaangkon sa sikolohikal ug sosyal nga serbisyo.
2. Espesyal nga pagtagad kinahanglang ihatag alang sa panginahanglang panglawas sa kababayan-an, lakip na ang kahigayonan nga makaduol sa mga tawo nga nag-atiman ug nagserbisyo sa panglawas sa kababayan-an, sama sa pag-atiman sa pagpanganak, ingon man haom nga pagpanambag sa mga biktima sa lugos ug uban pang mga abuso.
3. Espesyal nga pagtagad kinahanglan usab nga ihatag diha sa pagpugong sa makatakod nga sakit, lakip na sa AIDS, diha sa han-ay sa internal nga mga bakwit.

Prinsipyo 20

1. Matag tawo dunay katungod nga ilhon, sa bisan asang dapit, isip tawo atubangan sa balaod.
2. Aron moepekto ang maong katungod alang sa internal nga mga bakwit, ang mga nahitungdang awtoridad kinahanglang mohatag kanila sa tanang mga dokumento aron makatagamtam ug makagamit sila sa ilang legal nga katungod, sama sa pasaporte, papeles nga moila sa iyang pagkatawo, birth certificate ug sertipiko sa kaminyoon. Sa partikular, ang mga awtoridad kinahanglang moabag sa pagpagawas og bag-ong mga dokumento o pag-ilis sa mga dokumento nga nawala gumikan sa ilang pagbakwit, nga walay pagpahamtang sa dili makatarunganong kondisyon, sama sa pagpugos kanila sa pagbalik sa ilang kanhi gipuy-an aron lang makuha ang maong mga dokumento o uban pang gikinahanglang papeles.

3. Ang babaye o lalaki kinahanglang dunay angay nga katungod nga makahupot sa importanteng papeles, ug kinahanglang dunay katungod nga makuha ang maong mga dokumento ubos sa ilang kaugalingong ngalan.

Prinsipyo 21

1. Walay si bisan kinsa nga dili-makataronganong hikawan sa ilang mga nga kabtangan ug pagpanag-iya.

2. Ang manga kabtangan ug pagpanag-iya sa internal nga mga bakwit kinahanglang mapanalipdan sa tanang panahon labina batok sa mosunod nga buhat:

a) Pagpanulis

b) Direkta o pinasagad nga pag-atake o uban pang buhat sa kabangis;

c) Paggamit isip taming sa operasyong o tinguhang militar;

d) Pagguba o pagbahinbahin isip kolektibong silot.

3. Ang mga kabtangan ug pagpanag-iya nga nabilin sa internal nga mga bakwit kinahanglang panalipdan batok sa pagkaguba ug dili makatarunganon ug dili legal nga pagapod-apod, pag-okupar ug paggamit.

Prinsipyo 22

1. Ang internal nga mga bakwit, nagpuyo man sa kampo o wala, kinahanglang dili hikawan, isip resulta sa ilang pagbakwit, sa pagtagamtam sa mosunod nga katungod:

a) Katungod sa gawasnong panghunahuna, konsensya, relihiyon o pagtoo, opinyon ug pagpadayag.

b) Katungod nga gawasnong mangita sa kahigayonang makatrabaho ug makasalmot sa kalihokang pang-ekonomiya.

c) Katungod nga gawasnong makig-uban ug makasalmot sa buluhatong pagkomunidad.

d) Katungod nga moboto ug mosalmot sa mga kalihokan sa kagamhanan ug pangpubliko, lakip na ang katungod nga makakab-ot sa mga pamaagi aron matagamtam ang maong katungod.

e) Katungod nga makigsulti ginamit ang pinulungan nga ilang masabot.

Prinsipyo 23

1. Matag tawo dunay katungod sa edukasyon

2. Aron mapatuman kining maong katungod sa internal nga mga bakwit, ang mga nahitungdang awtoridad kinahanglang mosiguro nga ang maong mga tawo, partikular sa mga bata, mahatagan sa edukasyon nga kinahanglang libre ug ipakuha sa tanan sa ang-ang primarya. Ang edukasyon kinahanglang motahod sa ilang kultural nga identidad, pinulongan ug relihiyon.
3. Espesyal nga paninguha kinahanglang himoon aron maseguro ang hingpit ug patas nga pagsalmot sa kababayan-an ug mga batang babaye sa programang pang-edukasyon.
4. Ang mga pasilidad sa edukasyon ug pagbansaybansay kinahanglang libreng magamit sa internal nga mga bakwit, partikular sa mga kabataan ug babaye, nagpuyo man sa kampo o wala, basta motugot ang kahigayonan.

SEKSYON IV _ Prinsipyo Mahitungod sa Makitawhanong Tabang

Prinsipyo 24

1. Tanang makitawhanong tabang kinahanglang himoon subay sa mga prinsipyong tawhanon ug walay pagpinig ug walay diskriminasyon.
2. Ang makitawhanong tabang alang sa internal nga mga bakwit kinahanglang dili itipas sa laing gamit, partikular sa mga rasong pulitikal o militar.

Prinsipyo 25

1. Ang nag-unang katungdanan ug responsibilidad sa paghatag og makitawhanong tabang ngadto sa internal nga mga bakwit anaa sa mga nasudnong awtoridad.
2. Ang mga internasyonal nga makitawhanong organisasyon ug uban pang naglihok sa susamang katuyoan dunay katungod nga motanyag sa ilang serbisyo isip tabang sa mga internal nga bakwit. Ang maong tanyag kinahanglang dili isipon nga dili inamigo o usa ka pagpanghilabot sa internal nga kalihokan sa nasod ug kinahanglang ikonsiderar nga kini gihimo sa maayong kabubut-on. Ang pagtugot niini kinahanglang dili tinuyong pugngan nga walay sarang nga hinungdan, ilabina kun ang nahingtungdang mga awtoridad dili makahimo o dili buot nga mohatag sa gikinahanglang makitawhanong tabang.
3. Tanang mga nahingtungdang awtoridad kinahanglang mohatag ug mosiguro sa gawasnong pagsulod sa makitawhanong tabang ug mohatag sa mga tawong mipahigayon sa maong tabang sa dinalian ug walay babag nga pakiglambigit sa internal nga mga bakwit.

Prinsipyo 26

Ang mga tawo nga mohatag sa makitawhanong tabang, ang ilang sakyanan ug mga suplay kinahanglang tahuron ug panalipdan. Kinahanglang dili sila puntingon sa mga pagpangatake ug uban pang pang buhat sa kabangis.

Prinsipyo 27

1. Ang mga internasyonal nga makitawhanong organisasyon ug uban pang naglihok sa susamang katuyoan, sa ilang paghatag og tabang, kinahanglang mosiguro sa gikinahanglang panalipod ug tawhanong katungod sa internal nga mga bakwit, ug mohimo sa tukmang lakang alang niini. Sa paghimo niini, ang maong mga organisasyon ug ang mga naglihok sa susamang katuyoan maninguha nga ang mga mibalik o mibalhin nga mga bakwit subling makalambigit sa komunidad.

2. Ang nahaunang parapo dili mobabag sa katungdanan sa pagpanalipod sa mga internasyonal nga organisasyon nga gimandoan sa paghimo sa maong gimbuhaton, kang kansang serbisyo mahimong itanyag o hangyoon sa nasud.

SEKSYON V - Prinsipyo Mahitungod sa Pagbalik,

Pagbalhin sa Bag-ong Pinuy-anan ug Pagtipon Balik sa Komunidad

Prinsipyo 28

1. Ang takos nga mga awtoridad dunay nag-unang katungdanan ug responsibilidad nga magmugna og mga kondisyon, ingon man paghatag og pamaagi, nga magtugot sa internal nga mga bakwit sa boluntaryong pagbalik, nga luwas ug may dignidad, ngadto sa ilang balay o lugar nga gipuy-an, o boluntaryong mibalhin sa laing dapit sa nasud. Ang maong mga awtoridad kinahanglang maningkamot nga maphigayon ang pagtipon balik sa komunidad sa mibalik o nabalhin nga internal nga mga bakwit.

2. Espesyal nga mga paningkamot kinahanglan himoon aron masiguro ang hingpit nga pagsalmot sa internal nga mga bakwit sa pagplano ug pagdumala sa ilang pagbalik o pagbalhin ug subling pagtipon sa komunidad.

Prinsipyo 29

1. Ang internal nga mga bakwit nga nakabalik na sa ilang balay o lugar nga gipuy-an o namalhin na sa laing bahin sa nasud kinahanglang dili makasinati sa diskrimansyon resulta sa ilang paglalin. Kinahanglang duna silay katungod sa hingpit ug patas nga pagsalmot sa mga kalihokang pangpubliko sa tanang ang-ang ug susamang kahigayonan nga makatagamtam sa serbisyon pangpubliko.

2. Ang takos nga mga awtoridad dunay kaakuhan ug responsibilidad nga motabang sa mga nakabalik o nabalhin na nga internal nga mga bakwit nga mabawi, kutob sa mahimo, ang ilang kabtangan ug pagpanag-iya nga nahibilin o nawala sa ilang paglalin. Kun ang pagbawi sa maong mga kabtangan ug pagpanag-iya dili na mahimo, ang takos

nga mga awtoridad kinahanglang mohatag o motabang sa maong mga tawo sa pagkuha sa tukmang bayad o uban pang porma sa pagpabayad.

Prinsipyo 30

Tanang nahingtungdang awtoridad kinahanglang mohatag ug mosiguro nga ang mga internasyonal nga makitawhanong organisasyon ug uban pang mga naglihok sa susamang katuyoan, sa pagpatuman nila sa ilang mga katungdanan, dali ug walay babag nga makaduol sa internal nga mga bakwit aron makatabang sa ilang pagbalik o paglalin o pagtipon balik sa komunidad.

Translated by:

Analiza Ugay
Staff, Advocacy Program
ECDFC